

oportet ut illæ præsupponantur possibles, ita etiam ut cognoscat futura, debent ipsa præsupponi, secus non determinabitur Deus ad eorum cognitionem. Hoc vero nullam importat in Deo indigentiam vel dependentiam, nisi *grammaticaliter*, ut ajunt, et in sensu nullam involvente imperfectionem.

ARTICULUS IV

Utrum omnia futura Deo in æternitate ita sint realiter præsentia, ut illi ab æterno cõexistant.

Duplex præsentia, objectiva vel intentionalis et realis.

90 Ut melius intelligatur quæstio, distingui solet duplex præsentia rei, altera *objectiva* seu *intentionalis*, altera *realis*. Objectiva, ut a multis declaratur, consistit in eo, quod res cognoscatur: cognitum enim est in cognoscenti, ac proinde quævis res, quatenus cognita, intime præsens est cognoscenti, licet in se non existat (1). Præsentia vero realis per oppositionem ad objectivam consistit in eo, quod res existens coram alio sistatur. Sunt tamen, qui objectivam duplicem cognoscant, alteram in actu secundo, quæ est eadem cum objectiva nuper declarata, et alteram objectivam in actu primo, quæ antecedit cognitionem, et consistit in aptitudine terminandi cognitionem: quo modo visibile, quod est in apta distantia ad imprimendam sui speciem, objective præsens dici potest in actu primo.

§ 1. EXPONUNTUR SENTENTIÆ

Declaratur opinio asserens.

Hiscæ præmissis celebris est sententia asserens res omnes, quæ in tempore fiunt, semper esse præsentés æternitati Dei secundum suum esse reale prius ratione, quam cognoscantur, ita ut, quia essentia Dei est æterna, etiãsi per impossibile non foret cognoscitiva, intelligenda tamen foret jam inde ab

(1) Vide *Psycholog.* vol. 2.um, num. 41 seqq. pag. 174 seqq.; et num. 44-45, pag. 186 seqq.

æterno realiter omnibus rebus cõexistere, et vicissim res omnes illi. Et ratio est, quia æternitas in se indivisibilis existens, omnia tempora complectitur: unde quicquid in tempore existit, etiam existit in æternitate, et, quamvis in se non semper sit, tamen in æternitate semper est ab æterno, ac proinde cõexistit æternitati. Dicendum ergo est, res ab æterno esse Deo præsentés, non *objective* solum, seu quatenus a Deo cognoscuntur, sed etiam *realiter* seu secundum esse proprium earum, quatenus eidem reapse cõexistunt (1).

Declaratur res amplius. Præsentia realis cõexistentiam importans duarum rerum ex eo habetur, quod una res sit in eodem *instanti* vel *nunc* durationis, in quo est altera; sicut præsentia importans cõexistentiam duorum in loco verificatur per hoc, quod unum sit cum alio in eodem loco. Jam vero duplex *instantis* vel *nunc* distingui potest, *nunc* temporis et *nunc* æternitatis (2). Et in tempore quidem infinita sunt *instantia* vel *nunc*, alia post alia successive labentia; aliud enim

(1) Audi Card. Cajetanum, unum de præcipuis assertoribus hujus doctrinæ: «Sciendum est igitur primo ad evidentiam terminorum, quod *esse præsens* seu *cõexistere* æternitati, formaliter loquendo, abstrahit a *præsentia cogniti ad cognoscentem*, quoniam si æternitas esset res non cognoscitiva, et *lapis quandoque esset, esset vera præsentia sive cõexistentia absque cognitione aliqua*. Patet quoque ex hoc et ex littera textu S. Thomæ; (1 p., quæst. 14, art. 13), quod sermo est de *esse rerum, quæ fiunt in tempora, non objective, nec potenti*, etc., sed de *esse in actu* in rerum natura secundum se ipsas extra causas suas: ita quod sermo præsens est de cõexistentia reali contingentium in actu ad æternitatem. Et sic cum dicitur omnia esse præsentia æternitati, sensus est omnia *secundum suum esse in actu in rerum natura*, sunt præsentia, id est cõexistunt æternitati. Cajetan. In 1.^{am} p., quæst. 14, art. 13, paragr. *Ad has objectiones,....*

(2) «Res temporales esse præsentés æternitati, potest intelligi dupliciter: uno modo sic, quod in quolibet *nunc* temporis sint præsentés æternitati, ita quod cõexistentia cujuslibet rei ad æternitatem mensuratur quolibet instanti temporis. Et hunc sensum acceperunt, quantum videtur mihi, adversarii ex verbis S. Thomæ. Sed erraverunt: hoc enim nunquam somnavit S. Thomas, immo manifeste implicat contradictionem. Alio modo potest intelligi, quod in quolibet *nunc* æternitatis sint præsentés æternitati, ita quod cõexistentia cujuslibet rei ad æternitatem solvatur in quolibet *nunc* æternitatis: et hic sensus verus est et intentus a S. Thoma. Verus

est *instans*, in quo *scribo nunc*, aliud, in quo *nuper loquebar*, aliud, in quo *deambulabo*; et quando *nuper loquebar*, nondum erat *præsens scriptio*, sicut nec quando *nunc scribo*, *præsens* est, sed *præterita*, locutio, et futura *deambulatio*. At vero in æternitate non est nisi unicum simplicissimum *instans* vel infinitum *nunc* jugiter permanens immobile, dum instantia temporis fluunt, omnia illa in sua simplicitate ambiens atque excedens. Quamobrem omnia hæc temporis instantia, licet alia aliis succedant, nec simul inter se cœxistant, nihilominus omnia simul cœxistere dicenda sunt unico illi *nunc* æternitatis, et quidem ab æterno et in æterno, quia unum idemque est semper. Et sic quamvis res temporales in sua propria mensura create durationis non sint ab æterno, nihilominus ratione durationis æternæ, quæ est mensura propria Dei, et aliena rerum omnium creaturarum, jam cœxistunt Deo, antequam in se ipsis existant. Duplex enim assignari potest cuique rei duratio, altera propria, quæ finita est et mutabilis, qua dicitur existere in se et in propria mensura; altera æterna seu æternitas, sine principio et sine fine, per quam res dicuntur existere ab æterno et in æternum tamquam per mensuram alienam. Sicut enim domus v. g. est mensura communis ratione loci ad hoc cubiculum et ad omnia et singula in eo contenta, ita, servata proportione, æternitas ratione durationis est mensura communis et universalis ævi et omnium temporum. Unde tandem fit, quod futura vel præterita, si referantur ad *nunc* temporis, non cœxistant; si vero referantur ad *nunc* æternitatis, semper ab æterno cœxistant secundum suum *esse* reale, quia *verba esse* Dei et *esse* creatum sunt in hac præsentia mensura durationis, quæ est æternitas, non habens partes, sed tota simul existens (1).

quidem, quia cum æternitas non habeat nisi unum *nunc*, quod æquat ipsi æternitati, et excedit omne tempus, necesse est, quod omne *instans* nostri temporis, et quidquid in illo est, aut fit, salvetur in *nunc* æternitatis, et mensuretur ab illo, non ut mensura adæquata, sed *excessiva*. Cajetanus, loc. cit.

(1) Vide Cajetan. (loc. cit.), Ferraricus. (In lib. 1.um *Contr. Gent.*, cap. 66, in exposit. sexti argumenti), Bañez (In 1.um p., quæst. 14, art. 13), Joann. a S. Thoma (loc. cit.).

Ex hac doctrina facile patroni ejusdem rationem reddere possunt ex parte objecti, cur Deus futura cognoscat. Quia nempe objectum præsens jam determinatum est, nec amplius remanet indifferens et ambiguum, sicut effectus, quamdiu intra causas liberas continetur; atque adeo satis aptum est ac sufficientissimum ad determinandam cognitionem, ubi adest virtus cognoscitiva proportionata. Cum ergo Deus sit plenissima vis cognoscendi, nequit non futura omnia ab æterno cognoscere, si jam illa ab æterno supponantur præsentia esse ac cœxistere. Et sic solemne est etiam hujus doctrinæ assertoribus docere Deum futura libera videre in eorum præsentia reali cum æternitate, et hujusmodi præsentiam necessariam prorsus esse, ut illa a Deo cognoscantur.

Hanc sententiam Cajetanus videtur gloriari sibi primum illuxisse ope Aquinatis, postquam quindecim annis latuerat, cum commentarium suum super articulo decimo tertio quæstionis decimæ quartæ meditaretur (1).

Sed ante Cajetanum idem docuerat Capreolus (2) et Abulensis et Marsilius et Richardus a Media Villa (3), licet hic quæstionem problematice versaverit in utramque partem. Post Cajetanum autem eidem opinione adherent uno agmine Scriptores ex Sacro Prædicatorum Ordine (4), quibus adstantur ex nostra Societate P. Fonseca (5), P. Christophorus

(1) En ejus verba: «Ad has objectiones (Scoti) respondendo, præmitto, quod iste locus (1 p., quæst. 14, art. 13) ab adversantibus iudicatur plenus contradictionis et erroris: a sequentibus autem doctrinam S. Thomæ reputatur adeo obscurus, ut neminem hactenus viderim sive scripto sive verbo assertive tueri hoc dictum (omnia que sunt in tempore sunt præsentia æternitati): et me jam annis forte quindecim fateor latuisse. Sed nudius tertius, dum super commentatione hujus articuli meditatarer, illuxit (ut arbitror) Divi Thomæ ope veritas plana et in manifesto posita, et ideo paucissimis verbis pertransita». Cajetan., In 1.^{am} part., quæst. 14, art. 13, paulo ante verba nuper allegata.

(2) In lib. 1.um, dist. 3, quæst. unic., art. 2.

(3) Apud Ruiz de Montoya, oper. cit., disp. 28, sect. 3, num. 1;

(4) Vide v. g. Ferrariensem, In lib. 1.um *Contr. Gent.*, cap. 66; Dominicum Bañez, in 1.^{am} p., quæst. 14, art. 13; Joann. a S. Thoma, *De Deo*, tom. 1, disp. 9, art. 3; Gonet, *Manual. Thomist.*, tract. 3, cap. 4, paragr. III; Cardin. Gotti, Billuart et alios plures apud Ruiz de Montoya, loc. cit.

(5) *Metaphys.*, lib. 6, cap. 2, quæst. 4, sect. 2.

ex qua
patroni ejusdem
rationem
reddunt,
cur Deus futura
videat ab
æterno.

Hujus doctrinæ
Cajetanus se
jactat auctorem

ea tamen multo
est antiquior,

ac postea
communitur
propugnatur a
Thomistis

et paucis no-
stratibus.

ceteris
contra
scientibus.

Quid
de S. Thomæ
sciendum
hac in re,
disputatur.

Gillius (1) et Card. Sforza Pallavicinus (2). Et pro eadem allegantur quoque PP. Molina (3) et Didacus Ruiz de Montoya (4), sed hic mentem suam ita exponit, ut revera oppositum sequatur (5), et Molina etiam non penitus consentit cum cæteris auctoribus hactenus allegatis (6).

Contrariam sententiam tenent ex antiquioribus S. Bonaventura (7), Albertus Magnus et Alexander Halensis (8), Scotus (9), Richardus problematice, Durandus, Ockam, Gabriel, Gregorius (10); itemque insignis Thomista Ægidius Romanus ex S. Ordine S. Augustini, et Hervæus ac Sylvester Prieras aliique (11). Quibus accedunt Scotistæ ac nostri scriptores communissime cum Suarezio (12), Cardin. Toletio (13), Vazquez (14), Valentia (15), Albertino (16), Becano (17) et Lesio (18), ac doctissimus vir Franciscus Sylvius (19).

Utraque opinio non paucos pro se allegat Ecclesiæ Patres. Et S. Thomam etiam, ut sæpe alias fieri solet, utraque opinio sum esse contendit. Ne tamen quispiam nostris hominibus vitio tribuat, quod Sanctum Doctorem aut corrumpere aut manifeste recludantem in suas trahere partes nitantur, sciendum est, si quid hac in re peccatum est, multo ante

(1) Apud Ruiz de Montoya.

(2) *Assertion. Theolog.*, lib. 8, de Deo uno et trino, cap. 34.

(3) In 1.^{am} p., quæst. 14, art. 13, disp. 13.

(4) Op. cit., disp. 28, sect. 3.

(5) Vide ipsum *ibid.*, sect. 6.

(6) Vide Op. cit., disp. 14. Cfr. Ruiz de Montoya, cit., disp. 28, sect. 3.

(7) 1.º dist. 39, art. 2, quæst. 3; et dist. 35 dubio litterali 6.º

(8) Apud Ruiz, loc. cit., sect. 1.

(9) 1.º dist. 39, quæst. unic.

(10) Apud Ruiz, *ibid.*

(11) Apud Ruiz, *ibid.*; et apud Suarez, *de scientia futuror. conting.*, lib. 1, cap. 7, num. 4.

(12) *Opusc. de scient. futuror. conting.*, lib. 1, cap. 7.

(13) In 1.^{am} p., quæst. 14, art. 13, quæst. III, *conclus. secunda*.

(14) In 1.^{am} p., disp. 64, cap. 2 seqq.

(15) *Commentar.* in 1.^{am} p., disp. 1, quæst. 14, punct. 5, par. 1.

(16) *Corollaria*, quæst. 2 theol. ex quarto princip. philosoph.

(17) *De Deo*, cap. 10, quæst. 10.

(18) *De Grat. efficaci*, cap. 20, num. 8.

(19) *Commentar.* in 1.^{am} part., quæst. 14, art. 13, questione 1.^a

peccatum fuisse ab iis ipsis, qui sese Thomistas appellant. Ita v. g. Hervæus ac Deza, Hispænsis Archiepiscopus (1). Et Sylvester Prieras, Magister S. Palatii Apostolici, hæc habet: «In isto articulo (S. Thomæ 1 p., quæst. 14, art. 13) incidenter tangitur, quomodo futura sint jam præsentia Deo; circa quod plures Thomistæ patiuntur maximas anxietates, quia intelligere nequeunt, *quomodo sint vera quædam falsa, quæ imponunt S. Doctori*.... Ad probanda ista, non adducunt nisi verba S. Thomæ. *Est autem mirabile, quod S. Thomas voluerit uno verbo talem opinionem fundare, quam quisque experitus, se non posse imaginari vel intelligere, quod res scilicet cœexistent, antequam existant, et quod sint præsentia, antequam fiant; et dico, quod, ut patet, hæc opinio non potest stare cum verbis S. Thomæ*» (2).

Ægidius vero, Cardinalis Columna, et ipse quondam S. Thomæ discipulus et auditor, in suo *Castigatorio adversus corruptorem Thomæ*, in observationibus in hunc articulum 13.um (1 p., quæst. 14) inter corruptores doctrinæ Aquinatis numerat quosdam Doctores Parisienses, qui credebant eum docuisse realem futurorum in æternitate præsentiam, et ob eam causam erroris ipsum insimulabant: a qua calumnia Sanctum suum Magistrum vindicare conatur (3). «Ex his patet, concludit Ægidius, quod Thomas non intendebat, prout illi imponunt sibi, et falso, quod omnia, quæ sibi invicem succedunt in tempore, in natura propria Deo cœexistent in æternitate, licet ab eo eorum præsentia æternaliter intueatur, et sic omnia dicantur sibi præsentia».

Ipse Capreolus dubitanter asserit Angelico prædictam opinionem: postquam enim fuse illam propugnauerat

(1) In 1.º dist. 38, quæst. unic., art. 3. notabili 2.^a ubi hæc habet, «Nonnulli male intelligentes verba S. Thomæ, quibus dicit, quod futura contingentia, sicut et universaliter omnes res, sunt ab æterno Deo præsentia, putant, quod mens S. Thomæ fuerit ponere res præsentia Deo ab æterno secundum aliquem modum presentialitatis, quem in se ipsis extra Deum ab æterno habuissent; quod falsum esse et contra intentionem S. Thomæ apparet ex subsequentibus locis doctrinæ suæ, etc.» Apud Gabriel Henao, *Scient. med. historice propugnata*, eventill. 40, num. 877.

(2) *Constatum*., quæst. 14, art. 13.

(3) Vide Vazquez, in 1 p., disp. 64, cap. 5, num. 33.

tamquam veram et S. Thomæ conformem, sic tandem totam claudit disputationem: «De his autem nihil omnino assero, quæ prædixi; sed videtur mihi illa fuisse mens S. Thomæ. Et ista sufficiunt de questione» (1). Quamquam prius in secundo articulo ejusdem Distinctionis dixerat, patere «quod intentio S. Thomæ fuit, quod omnia futura et omnia præterita, et omnia generaliter quæ sunt, vel erunt, aut fuerunt, sunt ab æterno Deo præsentia, non solum secundum suas rationes, sed secundum suas præsentia et actuales existentias».

Deo itaque præstanda nobis sunt in hac controversia, primo ut quid de re ipsa, secundo ut quid de mente S. Thomæ videatur verosimilius esse, aperiamus.

§ II.—AN ET QUALIS SIT PRÆSENTIA, QUAM RES HABENT
IN DIVINA ÆTERNITATE.

91. Ut autem clarius intelligatur prior controversia, revocandum est in mentem, æternitatem nullas partes reales durationis continere, cum sit simplicissima planeque indivisibilis, nempe *tota simul et perfecta possessio vite interminabilis*. Nihilominus potest concipi tamquam habens eminenter ac virtualiter partes durationis infinitas, propterea quod æquivaleret in durando infinito tempori, quod ab æterno in æternum sine ullo fine fluere perpetuo fingatur. Tempus enim reale non fuit ab æterno, sed ante reale tempus concipitur præcessisse tempus imaginarium vel possibile, et similiter post destructum reale tempus concipi posset tempus possibile, diutius esse protendens absque ullo fine; et æternitas in sua simplicitate æquivaleret toti illi reali ac possibili tempori, et ideo dici potest eminenter, virtualiter vel æquivalenter habere infinitas partes. Sic anima rationalis, præsens toti corpori et informans illud, simplicissima quidem est et *tota*, quoad essentialiam, existit in singulis partibus corporis; quare virtuales quamdam diffusionem habere concipitur, quæ sit virtualiter divisibilis. Itemque immensitas divina, tota existens ubique ac prorsus in se indivisibilis, propterea quod capax est cœxistere secundum locum, quantum est de se, infinitis spatiis

(1) Capreol. 1.º dist. 36 in fin.

atque extensioni, virtualiter aut eminenter partes infinitas habens concipitur, quia æquivaleret, immo superat infinitam extensionem in exhibenda præsentia locali; et nullas habens realiter partes, replet omnia spatia et loca possibilis, quæ per partes replerentur ab extensione reali.

Quapropter est quidem æternitas mensura omnis durationis creatæ omniumque temporum, quia omnis duratio continetur in æternitatem, sed est mensura excedens et inadæquata, quia nulla est alia duratio, quæ æquet æternitatem. Et etiamsi poneretur tempus sempiternum, adhuc æternitas foret mensura excedens, quatenus est tota simul immutabiliter et indefectibiliter (1).

Hinc sequitur «duplicem esse sensum istius complexi, *tota æternitas*. Etenim si vox *tota* solummodo feratur in ea, quæ formaliter et intrinsece sunt in æternitate, *tota æternitati* cœexistit, quæcumque res aliquando cœexistit æternitati, quoniam est indivisibilis. Si vero vox *tota* significet omnes partes, quæ virtualiter et eminenter continentur in æternitate, nimirum in quantum æternitas cœxisteret infinitis partibus temporis, si tempus fuisset sine principio, et duraturum fuisset sine fine; non cœexistit toti æternitati res creata, licet aliquando cœexistat æternitati, quia videlicet non cœexistit secundum omnem latitudinem virtuales æternitatis» (2). Aliis vocibus, omnis res creata, quando in se existit, cœexistit *toti* æternitati, sed non *totaliter* (3). Explicatur hoc per analogiam ad immensitatem Dei. Quodlibet enim corpus, quantumcumque parvum, immensitati toti cœexistit in eodem spatio, quantum ad ea, quæ formaliter et intrinsece conveniunt immensitati Dei, quoniam est indivisibilis. Attamen nullum corpus, quantumcumque magnum, toti cœexistit immensitati, quantum ad omnes partes, quas virtualiter et eminenter continet immensitas; ratione quarum, licet extra cœlum crearentur in infinitum plura et plura

unde est
mensura exce-
dens omnem
creatam
durationem.

Et sic aliud
est aliquid *toti*
æternitati
cœexistere,
et aliud
cœexistere *toti*
æternitati *totaliter*
sumptis.

(1) Cfr. S. Thom. 1 p., quæst. 10, art. 4. Et vide vol. 1.um Theodiceæ, num. 187, pag. 604 seqq.

(2) Ruiz de Montoya, de *Scientia Dei*, disp. 28, sect. 6, num. 5. Cfr. Card. Tolet. loc. cit., quæst. 3, *Secunda conclus.* Præterea 3.^a

(3) Vide Suarez, opusc. cit., lib. 1.

Notaanda
ad quæstionis
solutionem.

Æternitas
est ita simplex.

ut in sua
simplicitate
nisi temporis
partibus
æquivaleret.

corpora majora, Deum invenirent illi spatio præsentem absque ulla mutatione Dei» (1). Ita etiam Deus simplicissimus in una simplicissima entitate sua concipitur ut virtualiter multiplex, quia æquivaleret infinitis perfectionibus; et si infinitas infinite perfectiones extra ipsum multiplicatæ concipiuntur, omnes imitantur, ac participant simplicissimam illam naturam, et quidem deficienter.

«Videbitur alicui frustra distingui partes et extensionem, quas virtualiter æternitas continet, quia cum illæ partes sint prorsus extrinsecæ, nullaque ratione copulentur cum æternitate, nec substantialiter nec accidentaliter; nihil referre videntur, ut ratione illarum dicatur res temporalis non cõsistere toti æternitati.—Respondeo. Ad explicandam quidditativam æternitatis infinitatem et eminentiam, plurimum prodest oculos convertere ad extrinsecam extensionem et partes infiniti temporis, cui potest cõexistere. A quibus partibus accipit æternitas quamdam extrinsecam denominationem latitudinis virtualis, cujus radix est ipsa Dei essentia et realis æternitas» (2). Hisce declaratis, sit.

92. PROPOSITIO 1.^a Præter præsentiam objectivam, in eo consistentem, quod res futuræ ab æterno actu cognoscantur a Deo, admittenda est aliqua alia præsentia earumdem in æternitate.

Probatur. Nam præsentia hujusmodi objectiva est mera extrinseca denominatio consequens actum cognitionis. Atqui agnoscenda est aliqua objecti præsentia antecedenter ad actum cognitionis. Etenim in omni cognitione præsupponi debet cognoscibilitas objecti, proxima vero cognoscibilitas objecti præsentia quædam ejusdem est. Hinc præcisè requiruntur species, sive sensibiles sive intelligibiles, per quas objectum potentia conjungatur, et sic coram sistatur, seu præsens constituatur, ut possit ab eadem vitaliter exprimi per actum cognitionis. Ergo præter præsentiam illam objectivam, quæ consistit in extrinseca denominatione actu cogniti, datur aliqua alia præsentia, per quam objectum aptum

(1) Ruiz de Montoya, *ibid.*, num. 6.

(2) *Id.*, *ibid.*, num. 8.

reddatur ad determinandam cognitionem sui in intellectu divino, non quidem per modum principii, sed per modum necessariæ conditionis.

Et confirmatur. Quia ex consensu communi Theologorum futura, prout sunt in suis causis, nequeunt certo cognosci etiam a Deo, cognoscuntur autem ab æterno, prout sunt in se ipsis extra causas. Itemque hæc eadem futura, etiam prout sunt in se ipsis, nequeunt naturaliter cognosci ab intellectu creato, antequam extra causas existant. Atqui nequit assignari ulla alia ratio, cur futura, prout sunt in causis, non possint habere in mente divina per actualem cognitionem præsentiam illam, quam habent eadem ipsa prout in se ipsis, nisi dicendo futura, prout in se ipsis, habere aliquam præsentiam anteriorem cognitione. Et idem valet in futuris iisdem respectu intellectus creati. Cur enim idem objectum cognosci potest ab angelo in se, quando est, et nequit cognosci, quando non est, nisi quia nondum est illi præsens?

Et existimo in hac assertionem facile posse convenire non solum auctores primæ sententiæ, sed eorum adversarios, ac nominatim eandem expresse tenent Eximius Doctor (1), Didacus Ruiz de Montoya (2) et Nicolaus Martinez (3). Et ratio est, quia quamvis antecedenter ad ipsam actualem cognitionem requiratur aliqua præsentia, non sequitur exinde necessario, quod hujusmodi præsentia consistat in cõexistentia æterna secundum esse reale rerum futurarum, quæ a Deo æterna cognitione attinguntur; sed potest fortasse esse aliqua alia ab his duabus præsentibus distincta, quam Suarez vocavit *objectivam in actu primo*.

Hoc ergo nunc videndum est, qualis sit illa præsentia rerum in æternitate, quam concedendam esse probavimus, distinctam ab extrinseca denominatione, quæ convenit objecto, ex eo quod ab æterno cognoscatur.

93. PROPOSITIO 2.^a Præsentia ista non potest esse realis rerum cõexistentia cum æternitate: nam res creatæ tunc

(1) Opus. de scient. futuror. conting., lib. 1, cap. 8, num. 9.

(2) Disp. 28, sect. 7-8.

(3) Deus sciens, controver. 3, disp. 8, sect. 4, conclus. 2; disp. 9, sect. 1, in respons. ad Object. 3.^{am}.

Præter objectivam rerum præsentiam admittenda est quædam alia præsentia in æternitate.

solum cōexistunt aeternitati secundum suum esse reale, quando et quamdiu in se ipsis existunt; unde non sunt ab aeterno realiter præsentes Deo.

Ita auctores secundæ sententiæ et P. Didacus Ruiz de Montoya (1).

Propositio duas habet partes correspondentes totidem propositionibus, per quas exponitur ex regulis dialecticis enuntiatio exclusiva.

Prima pars: *Res creatæ, quando et quamdiu in se ipsis existunt, cōexistunt aeternitati*, patet, nec negatur a primæ sententiæ fautoribus. Nam aeternitas est duratio infinita, necessaria et indefectibilis, sine principio et sine fine. Ergo quacumque res creata existit in creata duratione sibi correspondente, increatam illam aeternitatis durationem semper invenit immutabiliter perseverantem; et sic esse cuiusvis rei creatæ, quamdiu in se perdurat, existit simul cum esse aeternitatis, seu res omnis creata, quamdiu existit, aeternitati cōexistit. Totus autem cardo controversiæ stat in altera parte propositionis.

Secunda pars: *Res creatæ, quando non existunt in se ipsis, seu antequam in tempore creentur, et postquam desinunt esse, non cōexistunt realiter aeternitati*, probatur 1.º Nihil potest alteri cōexistere secundum esse suum reale, antequam in se ipso existat. Atqui res creatæ, antequam fiant, et postquam desinunt esse, nullo modo existunt in se ipsis. Ergo res creatæ non cōexistunt aeternitati ab aeterno et in aeternum, sed tunc solum quando et quamdiu in se ipsis existunt.

Major videtur negari non posse, nisi abutendo vocibus. Nam cōexistentia nihil aliud importat nisi plurium simultaneam existentiam, siquidem nulla alia includitur habitudo vel relatio in cōexistentia, præter quam quod possit existentia verificari ac prædicari de duobus aut pluribus in eodem instanti vel duratione. Sic ego nunc cōexisto cum omnibus, qui nunc vivunt, et non cōexisto cum iis, qui jam mortui sunt, aut nondum nati.

Minor probatur. Nam certum est fide divina, Deum extitisse, antequam mundus existeret; mundus enim aeternus

(1) Loc. cit., disp. 28, sect. 6. seqq. Cfr. sect. 3, num. 4. seqq.

non est, sicut Deus; sed in tempore creatus est, ita ut prius et prius in infinitum creari potuerit, seu infinita prius duratio præcesserit; et proinde in tempore incipit esse. Atqui quod in tempore incipit esse, ita ut prius et prius sine fine potuerit esse, certe non ab aeterno existit secundum suum esse reale, quippe quod accipit per productionem in tempore factam. Ergo... (1).

Dices ex communi adversariorum doctrina, res quidem creatas existere «in aeternitate secundum suum proprium esse, non tamen in propria mensura, sed in aliena et altiori, ita quod non est distincta existentia rei in tempore et in aeternitate, sed eadem, sub diversa tamen mensura; et similiter productio, qua producitur in tempore, servit, ut sit in aeternitate, quia non minus productio mensuratur aeternitate, quam res producta, licet non producatur ibi sub propria mensura, sed sub aliena; et ita est in nunc aeternitatis, et non in nunc temporis.» Ita R. P. Joannes a S. Thoma (2) ex mente Cajetani, Navarrete, Magistri Gonzalez Albelda, Dominici Bañez, Zumel, Nazarii et aliorum.—Respondeo, hinc novum argumentum desumi contra adversarios. Itaque

Probatur 2.º propositio. Nam esse illud proprium rerum futurarum, quod in aeternitate dicitur jam existere ab aeterno tamquam in aliena mensura, non est esse objectivum aut potentiale, quod res habent in cognitione divina et in potentia, quodque aliud non est nisi ipsa creatrix essentia, ut fatentur adversarii; sed illud ipsissimum esse reale, quo futura in se ipsis existent in tempore tamquam in propria mensura; nam de hoc solum est controversia. Atqui nullum esse reale potest esse in aliena mensura, priusquam sit in propria. Ergo...

Minor patet 2) inductione aliarum quarumlibet mensurarum. Sic in genere extensionis nihil potest mensurari aliena mensura, puta ulnæ, leucæ, etc., quod non habeat

(1) Vide Suarez (loc. cit. num. 6-12), Valentia (loc. cit., *Quarto ratione sic argumentor*), Vazquez (disp. 62, cap. 3, num. 15, 16, 17), Ruiz de Montoya (oper. cit., disp. 28, sect. 2, num. 1 seqq.) cum Scoto apud cardin. Cajetanum.

(2) *De Deo*, disp. 9, art. 3, in responsion. ad argum. 2.um

Res creatæ
tunc solum
cōexistunt
realiter
aeternitati,
cum in se ipsis
existunt:

Responso
adversariorum

repulsa.

suam intrinsecam extensionem, quæ est propria et intrinseca mensura corporis extensi; nec potest mensurari secundum mensuram voluminis aut superficiæ illud, quod non habet extensionem nisi linealem. Item nihil mensuratur in genere spatii vel loci per mensuram communem domus vel regni, donec habeant suum proprium *Ubi* in aliqua parte domus aut intra limites regni. Similiter, quod non existit actu in se, non potest dici durare hodie, et tamdiu mensuratur hodiernæ diei mensura scriptio mea, quamdiu ipsa durat. Et idem dici potest de quovis alio exemplo rei mensuratæ. Ergo gratis asserunt adversarii res in mensura æternitatis existere secundum suum esse proprium, antequam in se ipsis existant. β) *Esse* quod nondum est in rerum natura, non potest ullo modo durare in proprio sensu; duratio enim est permanentia in existendo. Atqui *esse* reale creaturarum nondum est in rerum natura ab æterno, sed producitur, et sistit extra suas causas in tempore, nempe post infinitam durationem æternitatis. Ergo intelligi nequit, quomodo *esse* illud duret in æternitate. γ) Futura antequam in tempore producantur, vel habent aliquod esse amplius, quam pure possibilis, vel non. Si primum dicas, undenam illud acceperunt? non ab alio, quia supponuntur nondum producta; non a se, quia secus forent entia a se, et certum fide divina est, præter Deum nihil esse entitatis ac realitatis, quod non causetur a Deo. Si vero alterum eligas manifeste sequitur, futura non existere æternitate, antequam producantur et in se ipsis sint, ac in propria mensura durationis creatæ, sicut non existunt pure possibilis.

Ad rem S. Augustinus: Si Deus potentiam suam, ut ita dicam, fabricatorum rebus subtrahat, ita non erunt, sicut antequam fierent, non fuerunt. Sed ante dico æternitate, non tempore (1). Et S. Thomas: Deus est prior mundo duratione. Sed ly prius non designat prioritatem temporis, sed æternitatis (2). Et alibi: Deus præcedit mundum duratione, non quidem temporis, sed æternitatis (3). Atqui si omnia futura sunt ab

(1) De civit. Dei, lib. 12, cap. 25 fin.

(2) 1 p., quest. 46, art. 1, ad 8.um

(3) S. Thom., de potentia, quest. 3, art. 17, ad 2.um. Cfr. 2.º, dist. 1, quest. 1, art. 5, ad 7.um

æterno in æternitate, Deus non præcedit æternitate. Nam quod cœexistit alteri ab æterno, quomodo potest illud præcedere æternitate? Adde, quod ex Angelico omnis quidditas rerum creaturarum, antequam esse habeat, nihil est nisi forte in intellectu creatis, ubi non est creatura, sed creatrix essentia (1).

Vidit P. Joannes a S. Thoma insufficientiam communis illius responsionis, qua sibi blandiuntur adversarii nostri argumentum primo loco factum dissolvere. Ideo aliter respondet: «Æternitas, inquit, non mensurat res creatas immediate et supponendo illas jam in se passive productas et immutatas, sed præcise prout continentur in actione divina, a qua attinguntur, et respiciuntur res creatæ ut terminus ejus. Itaque esse creatum nec considerari debet, prout est virtualiter intra Deum, et est ipse Deus; nec solum prout est in omnipotentia et in causis creatis ut possibile, sed prout attingitur per actionem Dei. Actio autem Dei in se est æterna, et tamen habet effectum temporalem. (2). In aliis autem causis posita actione statim sequitur effectus. Unde speciale est in actione Dei, quod actio mensuretur æternitate et effectus passive immutetur in tempore. Et hinc est, quod effectus potest dupliciter considerari: uno modo ut immutatus in se passive, et sic fundat propriam mensurationem, et sic non est ab æterno, quia non est immutabiliter, sed subest mutationi: alio modo ut præcise est terminus connotatus et respectus ab actione æterna, et sub hac consideratione dicitur trahi ad altiorem mensuram, quia mensuratur mensura, qua ipsa actio, cujus est terminus, licet non ut immutatus, ab illa, sed ut connotatus ab illa» (3).

Respondeo. Bene quidem, sit actio Dei æterna, et mensuret æternitas res creatas non immediate, sed media actione æterna, ut vult clarissimus Doctor. Adhuc remanet explicandum, quomodo æternitas possit mensurare etiam media actione æterna id, quod non est cœævum actioni. Atqui,

(1) De potent. quest. 3, art. 5, ad 2.um

(2) Vide S. Thom., de potent., quest. 1, art. 1, ad 8.um; et 1 p., quest. 46, art. 1, ad 10.um

(3) Joann. a S. Thom., loc. cit., in respons. ad argum. 2.um, paragr. Nihilominus...

Solutio
Mag. Joannis
a S. Thoma

præcluditur.

fatente ipso adversario, et docente Angelico, actio quidem Dei æterna est, effectus autem est in tempore, et propterea effectus habet *esse post non esse* (1), nec Deus *semper fuit causa, cum non semper fuerit effectus* (2). Ergo si æternitas media actione mensurat effectum, non poterit illum mensurare ab æterno, nisi solum prout active continetur in Deo, cum nondum est egressus extra causam; at secundum *esse* reale, quod in se habet in tempore, non ab æterno, sed solum in tempore mensurat effectum æternitas: quod præcise intendimus. Præterea *esse* reale effectus, quod in tempore erit in se, et non est extra causam ab æterno secundum fidem divinam, certe est aliquid re distinctum ab ipsa actione Dei æterna, nec connotatur, aut respicitur ab eadem ut *actu existens* ab æterno, quia est terminus temporaneus actionis æternæ. Quomodo ergo potest æternitas etiam media actione æterna rem non æternam ab æterno, cum nondum est aliquid extra actionem illam, mensurare in proprio sensu? Mensurabit quidem illam, prout est in virtute causæ æternæ, non vero prout est aliquid distinctum a causa, nisi quando jam erit extra causam.

Alia evasio
ejusdem
scripturæ

Dices cum eodem Joanne a S. Thoma, quod «res quamdiu in se immutata non est et passive producta extra causas, nondum est in se ipsa secundum propriam mensuram et durationem sibi adæquatam; sic enim adhuc intra causas est, et in tempore producitur de non esse ad esse. *Intelligitur tamen habere esse extra causas, ita quod non sit in actu primo, sed in actu secundo, hoc ipso quod intelligitur ut terminus actionis actu existentis in rerum natura, eo quod actio non est actus primus, sed actus secundus; et sic in actu secundo, id est, in se ipsis ut terminus actionis actu existentis dicuntur esse*» (3).

dissolvitur.

Respondéo. Verum hæc intactam relinquunt vim argumenti nostri. Nam si *esse reale* rei futuræ, antequam hæc passive producatur, nondum est in se ipso secundum propriam mensuram, quomodo erit in se ipso actu præsens et

(1) S. Thom., 1 p., quæst. 46, art. 1, ad 10.um fin.

(2) *De potent.* quæst. 3, art. 17, ad 20.um

(3) Id., *ibid.*, in respons. ad argum. *Et si instes...*

existens in aliena mensura? Hoc est inintelligibile, ut jam diximus, et hoc est, quod non declaratur ab adversariis. Deinde id, quod adhuc est intra causas, quo jure *intelligitur habere esse extra causas*? Si intelligitur habere *esse* extra causas solummodo pro tempore, quando jam non erit amplius intra causas, falsum est, quod ab æterno mensurari possit æternitate, cum nondum consideretur actu existens. Si vero intelligitur habere *esse actu* ab æterno, falso intelligitur, siquidem, fatente ipso Joanne a S. Thoma, adhuc est intra causas.

Nec ad hoc ut ab æterno actu existens intelligatur res, sufficit eam esse *terminum actionis æternæ Dei actu existentis in rerum natura*: nam actio Dei distinguitur certe a termino et effectu ejus, et licet actio sit æterna, terminus vero, docente fide, æternus non est. Ergo non potest vere intelligi terminus actionis divinæ ut actu existens ab æterno, licet actio ipsa ab æterno existat. Hæc enim est differentia inter actionem divinam, ut ipsemet adversarius nuper dicebat, quod *actio Dei sit æterna, cum tamen effectus ejus sit temporaneus, in aliis vero causis, posita actione, statim sequitur effectus*. Si ergo posita actione Dei, non statim sequitur effectus in suo proprio *esse*, actio divina non cœexistit effectui suo secundum proprium ejus *esse* ab æterno, sed in tempore; et consequenter *esse* proprium effectus futuri nequit proprie mensurari æternitate, antequam producatur, sed tunc solum, quando in se ipso erit extra suas causas. Itaque quod res futuræ jam ab æterno sint in aliena mensura et cœexistent Deo in æternitate, hunc solum sanum sensum potest habere, exitisse semper æternitatem illam, cui aliquando res creatæ secundum suum *esse* reale cœexistent, quæque semper eadem in se manens, absque ulla sui mutatione vicissim cœexistit omnibus rebus eo ipso ordine, quo in se successive existent (1).

Prob. 3.^a propositio. Non est de ratione mensuræ etiam infinite et immutabilis, ut omnia etiam extrinseca, que mensurat, mensuret simul et semper. Ergo licet æternitas sit mensura extrinseca, communis omnis durationis et *esse*

(1) Cfr. Gregor. de Valencia, *Commentar.*, tom. 1, disp. 1, quæst. 14, punct. 5, paragr. 1, *Est autem observandum...*

creati, necesse non est, ut ab æterno mensuret res in tempore fiendas, nec proinde ut res creatæ ab æterno sint in mensura æternitatis seu cõexistant eidem secundum suum esse reale, nisi tum cum in se ipsis erunt in propria mensura durationis creatæ.

Consequentiæ bona est, et probatur antecedens. Id enim patet α) evidenter in immensitate divina, quæ non minus est mensura extrinseca et communis omnis loci et ubicationis, quam æternitas respectu omnis durationis; sicut enim æternitas simplicissima et immutabilis complectitur omne tempus, sic omnem locum ambit immutabilis ac simplicissima immensitas. Atqui non est de ratione immensitatis, ut simul et semper mensuret omnem locum, id est, ut simul et semper sit præsens rebus omnibus ac realibus spatiis, sed successive, prout incipiunt esse realia spatia, et res in iisdem collocari. Ergo idem dicendum de æternitate, quæ licet sit infinita et simplicissima, non tamen simul et ab æterno cõexistit omnibus rebus, etiamsi nondum sint, sed tunc solum quando et quamdiu sunt in se ipsis.

Minor conceditur ab omnibus, et continet doctrinam illam, qua immensitas divina distingui solet ab omni præsentia vel ubiquitate.

β) Ratio vero a priori est, quia quod aliquid mensuret alia tamquam extrinseca mensura, nihil realis perfectionis ponit in eo, sed merum respectum extrinsecum importat, ac proinde nulla est repugnantia in eo, quod successive mensuret alia, cum id facere possit absque ulla sui mutatione intrinseca. Quemadmodum enim immensitas Dei successive sibi præsentem loco habet res creatas per solam earum mutationem, ita etiam potest æternitas successive cõexistere secundum durationem. Quia cõexistentia cum creaturis nihil addit Deo ejusque æternitati intrinsecum, sed solam denominationem extrinsecam; supposito enim quod Deus ab æterno existit, nihil aliud requiritur, ut cõexistat, ac denominetur cõexistens creatis rebus, nisi quod hæc incipiant existere, id quod nihil ponit in Deo: e converso res creatæ nequeunt incipere cõexistere, ac denominari cõexistentes Deo, nisi intrinsecè mutantur (proprie aut improprie) accipiendo

esse realis existentie, in quo fundatur realis relatio cõexistentis Deo (1).

Dices cum Joanne a S. Thoma, exemplum immensitatis frivolum esse, «nam immensitas... non cõexistit rebus, *trahendo illas ad se*, seu mensurando modo immutabili, sed solum *immulando per contactum* ad extra in suo proprio loco et mensura, et sic solum cõexistit illis juxta immutationem, quam in illis ponit per contactum suum. At vero æternitas non mensurat res per immutationem illarum, hæc enim cõexistentia rei in propria mensura ad æternitatem, non est cõexistentia mensurati et contenti ab æternitate sub uniformitate illa simul possidendi, quam de se habet æternitas, sed est cõexistentia concomitanter se habens et materialiter cum æternitate, non formaliter sub ratione mensurati et reducti ad uniformitatem æternitatis *per modum possessionis simultaneæ*. Hæc autem reductio et mensuratio uniformitatis fit modo immutabili ab ipsa æternitate, et consequenter *possidendo semper ipsam rem, quam mensurat, non autem expectando transitum et successione ipsius rei temporalis, ut æternitatem tangat, et ab ea mensuretur*» (2).

Totamque rationem hujus doctrinæ desumit prædictus auctor ex æternitatis definitione, ad quam spectat, ut sit *tota simul et perfecta possessio*: unde sequitur, inquit, quod «quid mensurat, et continet, licet sit sibi extrinsecum, *possidendo simul et perfecte mensurat, non per applicationem seu replicationem successione in mensurando; nec enim dicitur æternitas esse possessio nisi respectu sui mensurati, hoc enim est quod possidet, non se*. Et ita sive ipsa æternitatis mensura successive applicetur mensurato, sive, ipsa æternitate fixa stante, res mensuratæ successive sibi applicentur; *non mensurabil possidendo simul, sed transeunter attingendo*, sicut arbor fixa in fluvio, etiamsi in se fixa sit, tamen in tangendo et mensurando penes se aquam fluvii, non simul totam aquam fluvii possidet, nec possidendo mensurat, sed per successionem, non sui, sed mensurati. Itaque ex quacunque parte successio detur, sive ex parte mensurata, sive ex

Solutio
Mag. Joannis a
S. Thoma

(1) Cfr. Suarez, loc. cit., num. 11.

(2) Loc. cit. inter probationes vers. lin., paragr. *Sei contra*..

parte mensurantis, cessat possessio» (1). His continetur tota vis argumenti unici, quo Joannes a S. Thoma tuetur suam sententiam.

insufficiens
demonstratur.

Respondeo 1.º Non minus immutabilis et tota simul existit immensitas, quam æternitas, ut patet ex communi omnium sensu. Si ergo immensitas mensurat omnia, quamvis non trahat illa ad se, nec faciat simul omnia secum cōexistere; cur non idem dici possit de æternitate? Si immensitas expectat, donec res collocentur in suis propriis locis, atque in propria mensura, et sic illas mensurat successive, neque in eo est ulla contradictio vel repugnantia, cum id fiat per solam extrinsecam immensitatis mutationem, et intrinsecam aliarum rerum, quæ ipsi præsentibus sistuntur: cur non possit idem dici de æternitate, quæ non est magis immutabilis nec magis tota simul? Cur æternitas mensuret modo immutabili, immensitas vero modo mutabili? Cur immensitas mensuret per contactum ad extra rerum in se ipsis, nempe per cōexistentiam rerum in sua propria mensura loci existentium, secus vero æternitas? Cur æternitas reducit mensurata ad uniformitatem cum ipsa mensura infinita et immutabili, non vero immensitas?

Respondeo 2.º Quod ad æternitatem spectat, quamvis ea sit tota simul et perfecta possessio, non tamen exinde sequitur, quod æternitas omnem durationem creatam mensuret immutabiliter ac simul ab æterno in sua infinita duratione, faciens sibi cōexistere res omnes simul, etiam: antequam in se ipsis existant, aut postquam in se ipsis jam existere desierint. Nam æternitas non est possessio tota simul et perfecta temporum rerumve creaturarum secundum suum esse reale, sed est possessio vitæ interminabilis; æternitas enim non est aivā, quam ipse Deus (2), nempe ipsum esse Dei infinitum, immutabile, initio et fine carens, nec potest ulli entī creato communicari secundum uniformitatem ac immutabilem essendi plenitudinem (3). Item æternitas non mensurat tempora durationesque creatas includendo illa in se, sicut

(1) Id. ibid., paulo antea in eodem paragr. Sed contra...

(2) S. Thom., 1 p., quest. 10, art. 2, ad 3.^{am}

(3) Vide S. Thom., 1 p., quest. 10, art. 3; 1.º dist. 8, quest. 2, art. 2.

saccus continet farinam, vel crumena pecuniam, aut lagena vinum, ut debeat possidere simul omne esse rerum, quæ in se ipsis successive existunt; sed hoc ipso quod ipsa immutabiliter in se existens sine initio et sine fine non potest non durare quodcumque alia quævis res existat, ita ut nihil aliud existere possit, quin cōexistat æternitati. Sic etiam dies hodiernus mensurat hanc meam scriptionem, non quia gyros terræ circa axem suum, qui constituit hodiernum diem, includit illam in se ipso, sed quia scriptio peragitur, seu currit simul, cum illo gyro terræ. Quia ergo nihil est in quavis duratione creata vel differentia realis temporis, nec fieri potest in quolibet possibili aut imaginario tempore, quod non reperiat existentem æternitatem, ideo solum æternitas est mensura non propria, sed aliena et communis, omnis temporis ac durationis creatæ, et quidem mensura excedens. Et ideo etiam monuimus superius, æternitatem, licet in se simplicissimam, cogitari a nobis posse habentem eminenter ac virtualiter infinitas partes correspondentes infinitis instantibus successivis, quæ vicissim succedere fingantur in quovis tempore, sive reali sive imaginario, ita tamen ut omnibus et singulis illis tota immutabilis ac plenissime cōsistat. Quod vero ea quæ successive existunt in tempore, debeant in se contineri simul secundum esse reale ipsorum, videtur mihi absurdum et contradictorium; sicut absurdum et contradictorium est, quod in Deo, licet sit plenitudo omnis entitatis ac perfectionis, reperiantur creatæ perfectiones secundum esse reale illarum.

Itaque licet æternitas sit indivisibilis, consequenterque tota simul, proptereaque nihil cōexistat æternitati, nisi cōexistat toti; et quamvis hinc merito colligatur res temporales non cōexistere uni tantum parti æternitatis, cum illius nulla sit pars; attamen non colligitur cōexistere æternitati sub ea ratione, qua æternitas non habet principium neque finem (1). Nec est contra rationem illius successive cōexistere temporari (2), sicut «arbori, quæ manet immobiliter fixa secus decursus aquarum, non semper sunt præsentibus omnes partes

(1) Ruiz de Montoya, loc. cit., sect. 2, num. 1.

(2) Id., ibid., num. 12.

aquarum præterfluentium, quamvis illa per unum et idem *Ubi* immobile et indivisibile sit præsens eo tempore, quo aquæ perveniunt ad arborem» (1). Quod exemplum, quamvis cæteroin inæquatum, satis est idoneum ad explicandam cœxistentiam successivam simplicis æternitatis cum rebus successive in se existentibus, ut recte observat Valentia (2); et adhibetur etiam à commentatore Severini Bœtici *de Consolatione Philosophiæ* (3), qui consetur esse ipse S. Thomas. Nec valet quidpiam cum Joanne a S. Thoma, quod arbor fixa non possideat simul totam aquam fluvii; quia nec debet æternitas simul esse formale ac reale rerum creaturarum possidere.

Prob. 4.º propositio. Res futuræ, etiam secundum illud esse, quo in se ipsis existunt in tempore successive tamquam in propria mensura, cœxistent æternitati; vel aliter, singula *nunc seu instantia* temporis, quando in se ipsis sunt, cœxistent æternitati, nempe hoc *nunc* scriptionis meæ hodiernum, *nunc* lectionis meæ hesternum, et crastinum *nunc* deambulationis, etc. Atqui hujusmodi instantia, prout sunt in tempore, non simul et ab æterno cœxistent æternitati, sed successive. Ergo non repugnat eidem simplici et immutabili æternitati, quæ tota simul in se est, alia successive cœxistere, ac proinde ruit fundamentum assertionis adversariorum.

Prob. 5.º Si omne rerum esse reale jam ab æterno cœxisteret æternitati, etiam cœxisteret inter se, ex vi principii identitatis. Atqui non omnes res secundum proprium esse reale cœxistent inter se, nam plures sunt successive, immo aliæ tales sunt, quæ nec possunt omnino cœxistere, quia opponuntur inter se, ut scriptio mea et dormitio vel cessatio a scriptione, etc. Ergo...

Major etiam declarari potest inductione aliarum omnium durationum, communi alicui mensuræ cœxistentium. Sic omnia, quæcumque fiunt in hoc *nunc* temporis hodierni invicem cœxistent. Sic etiam corpus et anima vel duo

(1) Id., ibid., num. 13.

(2) Loc. cit., paragraph. 1, *Observandum, duobis modis...*

(3) In Comment. lib. 5 *de Consolat. Philos.*, prosa 6 et ultima.

corpora compenetrata, quæ communem habent locum, etiam inter se cœxistent loco.

Denique confirmari potest propositio, quia non est illa necessitas doctrinæ contrariæ, ad explicandam rationem, quare Deus futura cognoscat in se ipsis. Immo adhuc, admissa illa sententia, forte remanet eadem difficultas, ad quam superandam Cajetanus aliique auctores talem opinionem excogitarunt. «Nam non obstante illo modo loquendi, adhuc apud Cajetanum erit vera hæc propositio: *Futura non sunt æternitati præsentia in tempore præsentis, sed in tempore futuro. Neque prius res futurae sunt æternitati præsentis, quam sint præsentis nobis in tempore.* Quod si res futuræ non in alio tempore, quam in eo ipso, quando futuræ sunt, Deo præsentis sunt quoad illarum esse reale; restat adhuc eadem difficultas superanda Cajetano, quare nimirum Deus etiam in tempore præsentis et ab æterno res illas cognoscat in se ipsis quasi præsentis, ita ut cognitio divina cœxistat præsentis temporis, cui tamen illarum præsentia non cœxistit». Eo vel magis, quod «modus loquendi, licet conduceret ad verificandas nostras propositiones, nihil tamen conducit, ut futura possint a Deo præsciri» (1).

94. PROPOSITIO 3.^a Præsentia futurorum in æternitate, quam in prima propositione vindicavimus, nihil aliud est, quam aptitudo ipsorum terminandi æternam cognitionem Dei, et in eo consistit formaliter, quod res illæ propterea quod aliquando realiter et actualiter existent in aliqua differentia temporis, eo ipso sufficienter applicatæ sunt intra spheram objecti scientiæ Dei, eo quod divina scientia propter æternitatem immutabilis et indivisibilis manens, cœxistit successive omnibus temporibus (2).

Probatur 1.º Ad omnem cognitionem, potissimum intuitivam, aliqua objecti præsentia requiritur, siquidem in hoc præcise cognitio intuitiva distinguitur ab abstractiva,

Declaratur, in quo consistat ratio præsentium, quæ futura

(1) Ruiz de Montoya, Op. et loc. cit., sect. 3, num. 2.

(2) Vide P. Suarez, Opusc. cit., cap. 8, num. 9. Cfr. num. 6-7-8; Ruiz de Montoya, disp. 28, sect. 8, num. 2. Cfr. Martinez, Op. cit., contr. 3, disp. 8, sect. 4.

habent
in aeternitate.

quod illa respiciat rem existentem prout existentem, ac proinde aliquo modo praesentem. Atqui ad divinam futurorum cognitionem intuitivam non requiritur praesentia realis, qua jam ab aeterno futura secundum suum esse reale Deo coexistent, ut fuse probavimus in precedenti propositione. Ergo...

Prob. 2.º Eo ipso quod res aliqua existet in aliqua temporis differentia, jam apta est, ut divinam cognitionem terminet, vel sit intra sphaeram objecti visionis divinae. Atqui res, quae intra sphaeram objecti visionis versatur, ita ut non possit non visionem terminare, jam re vera praesens est, licet nondum physice ab aeterno in se ipsa existat. Ergo...

Major patet. Quia Deus ex sua propria essentia determinatus est ad videndum, quidquid unquam existentiam sortietur, saltem quando existet. Atqui quidquid Deus unquam videt, semper ab aeterno et in aeternum videt prout existens pro ea temporis differentia, in qua re vera existet: non minus quam si ab aeterno existeret. Ergo quidquid existet, eo ipso quod existet, jam ab aeterno est intra sphaeram objecti visionis divinae, seu est aptum, ut terminet visionem Dei, immo repugnat metaphysice, spectata invariabilitate ac simplicitate divinae scientiae, ut non terminet aeternum intuitum illius.

Minor videtur etiam omnino per se innoscere. Nam in ordine ad visionem ex hoc res praesentes a non praesentibus distingui solent, quod praesentes *sint in conspectu*, secus atque absentes. In conspectu vero sunt, quae agendo in sensus, speciemque sui imprimendo, visionem determinare valent. Talia dicuntur esse, ac re vera sunt intra sphaeram objecti visionis; nam quae aut non existunt, aut, si existunt, propter distantiam nimiam determinare sui visionem nequeunt, non sunt in conspectu nec praesentia intra sphaeram activitatis et virtutis visivae. Jam vero res futurae quae aliquando existunt, etiam antequam in se ipsis existant, jam sunt in divino conspectu, nudae et apertae oculis Dei, propter infinitam virtutem intellectivam ejus et immutabilitatem in intelligendo. Ergo....

Confirmatur. Quia in ordine ad visionem divinam non minus praesentes sunt res ab aeternitate, in qua datur visio immutabilis, quam cum in se ipsis existunt, nam eodem

modo *videntur*. Atqui cum in se ipsis existunt, re vera praesentes sunt divinis oculis. Ergo etiam, antequam existant jam in ordine ad visionem Dei res futurae, quae unquam existunt, praesentes sunt. Quia si semel existunt, debent semper *videri a Deo*; si autem semper *videntur*, semper in conspectu praesentia sint, oportet.

Et declarari res potest ex analogia visus in hunc modum. Sicut ex diversitate virtutis visivae fit, ut non omnia visibilia sint aequae praesentia omnibus, sed prout acutiore quisque visu polleat, eo etiam magis distantia intueatur ac praesentia habeat; ita intelligitur aliquo modo, Deum per suam infinitam vim cognoscitivam superare quamcumque distantiam non solum locorum, sed etiam temporum, ut ea quae quovis tempore evenient, eo ipso quod aliquando existunt, jam ab aeterno pro Deo intelligibilia sint, atque adeo praesentia ipsi, non quidem quatenus ab aeterno coexistent secundum suum esse reale, sed quatenus jam in conspectu ejus sunt intra sphaeram posita objecti visionis aeternae.

Hanc rem fuse declaratam videre licet apud P. Didacum Ruiz de Montoya (1). Et eandem praesentiam tuetur Suarezius sub nomine *praesentiae objectivae in actu primo*, ad differentiam praesentiae objectivae in actu secundo, quae est mera denominatio extrinseca procedens ex actuali cognitione (2).

Hinc plane patet: 1.º praesentiam hanc futurorum in aeternitate, quam tuemur, non esse quidpiam reale ab aeterno, sed solum in tempore; nec etiam in tempore distinguitur realiter ab ipso esse rei praesentis, formaliter enim spectata

Praesentia ista futurorum in aeternitate non est quidpiam reale.

(1) Loc. cit., sect. 7, 8.

(2) Intelligitur ex dictis, inquit, quid sit praesentia objectiva.... duobus enim modis excogitari potest. Primo in actu secundo seu potius respectu actus secundi et ultimi: et hoc sensu nihil aliud est esse objective praesens, quam actu videri. Et de praesentia hoc modo explicata verissime dicitur non antecedere etiam secundum rationem ipsam scientiam, et ideo non posse ex tali praesentia rationem scientiae reddi, cum per illam formaliter fiat. Secundo modo sumi potest aptitudine: ut in sensibilibus dicitur objectum, quamvis actu non videatur, objective esse praesens, quando ita est propinquum, illuminatum et dispositum, ut, quantum est ex se, videri possit. In praesenti ergo, si hoc modo velimus praesentiam objectivam explicare, nihil aliud est, quam ipsum esse, quod res est suo tempore habitura: quod

non est nisi relatio quædam rationis fundata in ipsa re futura. «Fundatur enim hæc relatio in entitate reali, quæ nondum est, nec fuit ab æterno, et tamen ab æterno fuit hæc relatio, quatenus ex eo solum, quod istæ res aliquando futuræ realiter et actualiter erant, eo ipso veritatem habebant determinatam atque scibilitatem, ratione cuius scripi poterant a scientia æterna, quæ ambit omnia tempora» (1).

quæ vocari
potest
intentionalis
aut objectiva
in actu primo:

2.º Patet etiam præsentiam rerum futurarum in æternitate, licet antecedit rationem cognitionis actum, nihilominus dicere essentialiter ordinem ad cognitionem; quare haud incongrue vocari potest *intentionalis et objectiva in actu primo*.

nec per eam
cognoscuntur
res in alio, sed
in se ipsis.

3.º Patet, cognoscere Deum futura in præsentia æternitatis, vel ut præsentia sibi in æternitate, non esse cognoscere illa *in alio*, sed in se ipsis. Nam futura illa *per se ipsa* sunt præsentia in æternitate, non per aliquid aliud sibi superadditum. Sicut etiam cognoscere rem aliquam ut præsentem alicui temporis, non est cognoscere illam in tempore tamquam in alio: nec videre rem ut præsentem alicui loco, est videre illam in alio, tamquam medio cognitionis; videtur enim res ipsa immediate ut existens tali tempore vel loco.

Ex quo patet
recte a Patribus
res dici Deo ab
æterno
præsentis,
quamvis non
cõexistat rea-
liter.

4.º Hinc etiam intelligitur, sanissimum ac verum sensum habere posse voces illas Patrum, cum dicant Deo nihil esse futurum, sed præsentia omnia, Dei scientiam, qua futura cognoscuntur, non esse proprie *præsentiam*, Deo futura jam facta esse, etc. (2); quamvis non admittatur cõexistentia rerum in æternitate secundum esse illarum proprium, antequam in se ipsis existant. Quia præsentia illa, tota quanta,

dicitur esse præsens secundum existentiam in ordine ad tempus, in quo est, futurum tamen toto tempore superiori, vero vel imaginario, antequam fiat. Illud ergo esse, quatenus est sufficiens fundamentum ex parte objecti terminativi, ut videri possit a Deo, sicut explicatum est, est sufficiens ratio ex parte ejusdem objecti, ut possit esse præsens actui intuitivæ scientiæ. Hæc igitur aptitudo ex parte rei cognoscendæ dici potest ex parte ejus præsentia objectiva, nihilque aliud excogitari potest». Suarez, Op. cit., lib. 1, cap. 8, num. 9. Cfr. ibid., num. 6-7-8.

(1) Ruiz de Montoya, disp. 28, sect. 7, num. 2.

(2) Vide has et similes alias Patrum locutiones collectas apud P. Didacum Ruiz de Montoya, *De Scientia Dei*, disp. 28, sect. 4.

est in ordine ad divinam cognitionem æternam. Atqui quæcumque existent unquam, sive antequam efficiantur, sive postquam esse desiderint, eo ipso quod aliquando existant, semper sunt in divino conspectu, et semper videntur actu. Ergo semper præsentia sunt in vero alicui sensu, in ordine videlicet ad divinam cognitionem. Similiter, quia Deus videt omnia futura in se ipsis, non vero in causis, et scientia Dei æterna de iisdem eadem ipsissima est jam ab æterno, quæ erit, quando illa existent in tempore, dici potest potius scire, quam præscire. Cæterum dicitur etiam Deus recte futura *præscire*, quia novit illa, antequam fiant. Et propter eandem rationem futura Deo jam facta dici possunt, quia *quæ futura sunt, velut jam facta perspicit, et judicat* (1).

Cæterum iis Patrum locutionibus minime significari æternam futurorum secundum esse reale cõexistentiam, patet ex multis aliis centrariis eorumdem Patrum testimoniis apud Didacum Ruiz de Montoya (2).

§ III. QUÆNAM SIT MENS S. THOMÆ CIRCA RERUM FUTURARUM PRÆSENTIAM IN ÆTERNITATE.

95. PROPOSITIO 4.^a Si jam de mente Aquinatis quærat, videtur Angelicus Doctor agnovisse aliquam præsentiam futurorum in æternitate distinctam ab ea, quam intentionalem seu objectivam in actu secundo diximus; non tamen docuit præsentiam realem, quæ importat æternam cõexistentiam futurorum secundum esse proprium illorum.

Nempe contendimus doctrinam traditam hactenus esse conformem S. Thomæ. Et ita sentiunt inter alios Didacus Ruiz de Montoya (3) et Suarez, qui notat hoc modo interpretatos fuisse Angelicum Doctorem antiquos Thomistas, ac præsertim Eggidium (4).

Mens S. Thomæ
declaratur.

(1) S. Joann. Damasc., *Dialog. contr. Manich...*

(2) *De scient. Dei*, disp. 28, sect. 6, a num. 12; et sect. 1, a num. 6.

(3) Loc. cit.

(4) Vide Suarez, opusc. cit. cap. 8, num. 11. Cfr. ibid., cap. 7, num. 19.

Probatur prima pars: S. Thomas admisit aliquam presentiam futurorum in aeternitate distinctam a presentia intentionali vel objectiva in actu secundo. Etenim S. Thomas non semel probat Deum ab aeterno futura in se ipsis cognoscere, quia sunt ei presentia. Atqui ratio haec foret pura petitio principii, si non admisisset aliam presentiam futurorum in aeternitate praeter objectivam in actu secundo. Nam presentia ista consistit in ipso cognosci rei vel objecti alicujus. Quare si non alia ab Angelico admissa fuisset presentia, ratiocinatio ejus haec esset: *Deus ab aeterno cognoscit futura, quia presentia sibi sunt objective in aeternitate, nimirum quia cognoscit in aeternitate.* Ergo dicendum est S. Thomam aliquam aliam presentiam agnovisse.

Probatur Major productis variis testimoniis S. Doctoris. Non autem per hoc, inquit, probatur domum sufficiens testimonium fidei adhiberetur, nisi esset de his, quae a solo Deo cognosci possunt.... Hujusmodi autem praecipue sunt in rebus inferioribus occulta cordium, quae solus Deus cognoscere potest.... et futura contingentia, quae etiam soli divinae cognitioni subsunt, quia ea in se ipsis videt, cum sint ei presentia ratione suae aeternitatis (1). Item alibi: *Daemones subtilissimi sunt in talium futurorum praecognitione; sed ea, quae non habent causas determinatas, ut quae sunt ad utrumlibet, vel in minori parte, non possunt cognosci in causis suis, sed in se ipsis tantum, ut presentia sunt; unde eorum praecognitio solius Dei est, cui ab aeterno presentia sunt.... et cui Deus revelare voluerit (2).*

Præterea S. Doctor diserte distinguit presentiam futurorum ab eorumdem esse in intellectu suo: id vero facere non potuisset, si praeter presentiam objectivam in actu secundo, aliquam aliam non agnovisset. *Cum Deus, inquit, uno aeterno intuitu non successivo omnia tempora videat, omnia contingentia in temporibus diversis ab aeterno presentia videret, non tantum ut habentia esse in cognitione sua. Non enim Deus ab aeterno cognovit de rebus tantum se cognoscere ea, quod est esse in cognitione sua, sed etiam ab aeterno vidit uno intuitu et*

(1) S. Thom., 3.º *Contr. Gent.*, cap. 154, ante med.

(2) 2.º dist. 7, quest. 2, art. 2 corp. Cfr. 1 p., quest. 86, art. 4 1.º *Contr. Gent.*, cap. 66, *Amplius intelligere Dei.*

videbit singula tempora, ut rem lalem esse in hoc tempore, et in hoc deficere (1). Quibus similia sunt haec: *Cum visio divinae scientiae aeternitate mensuretur, quae est tota simul et totum tempus includit, nec alteri parti temporis deest, sequitur, ut quicquid in tempore geritur, non ut futurum, sed ut praesens videat (2).*

Verum haec magis clarescent etiam ex dicendis.

Probatur secunda pars: *Presentia futurorum in aeternitate, quam S. Thomas admittit, non importat eorumdem ab aeterno coexistentiam.* 1.º Realis presentia futurorum in aeternitate, cum sit tam ardua intellectu, videaturque impossibilis, ut apparet ex dictis in secunda propositione, non est attribuenda S. Thomae, nisi clare ab ipso doceatur, aut nisi verba ejus nequeant commode aliter exponi. Atqui S. Doctor nullibi clare docet aeternam coexistentiam futurorum, et verba ipsius commode possunt explicari de presentia objectiva seu intentionali in actu primo. Ergo....

Probanda est Minor: *S. Thomas nullibi docet clare futura secundum esse suum reale coexistere Deo ab aeterno.*

Loca S. Thomae in speciem contraria explicantur primus.

Id probamus afferendo loca, quae obijci solent ab adversariis ex S. Thoma: a) *Cum aeterni esse nunquam deficiat, cuilibet tempori vel instanti temporis presentia adest aeternitas. Cujus exemplum utcumque in circulo est videre: punctum enim in circumferentia signatum, etsi indivisibile sit, non tamen cuilibet puncto alii secundum situm coexistit simul, ordo enim situs continuitatem circumferentiae facit; centrum vero, quod est extra circumferentiam, ad quodlibet punctum in circumferentia signatum directe oppositionem habet. Quidquid igitur in quacumque parte temporis est, coexistit aeterno, quasi praesens eidem, etsi respectu alterius partis temporis sit praeteritum vel futurum. Aeterno autem non potest aliquid presentia adest, nisi toti, quia successioni durationem non habet. Quidquid igitur per totum decursum temporis agitur, divinus intellectus in tota sua aeternitate intuetur quasi praesens; nec tamen quod quadam parte temporis agitur, semper fuit*

(1) 1.º dist. 38, quest. unic., art. 5 corp.

(2) *De Verit.*, quest. 2, art. 12. Cfr. *ibid.*, ad 3.um; et 1 p., quest. 57, art. 3.

existens... (1). Et ibidem paulo inferius hæc addit: *Non enim Deus rerum, quæ apud nos nondum sunt, videt solum esse, quod habent in suis causis, sed etiam illud, quod habent in se ipsis, in quantum ejus æternitas est præsens in sua indivisibilitate omni tempori.*

Sed respondeo, hæc parum urgere. Nam 1.º minime dicit S. Doctor, æternitatem adesse ab æterno præsentialiter cuilibet tempori, sed tantum *adesse præsentialiter*: id quod verissimum est, etiam si dicatur æternitas præsens esse cuilibet instanti temporis successive eo ordine, quo illud in se ipso existit. 2.º Similiter ut quicquid... *in quacumque parte temporis est, cõexistat æternitati*, necesse non est, ut ab æterno existat secundum suum esse reale. An non hæc scriptio mea, *prout fit nunc in hoc temporis instanti*, cõexistit æternitati? 3.º Nec vero ex eo quod æternitas sit *tota simul*, ideoque in sua indivisibilitate præsens sit omni tempori, *nihilque possit æternitati cõexistere nisi toti*, colligi potest S. Doctorem admisisse præsentiam, quam impugnamus. Nam posito, æternitatem esse simplicem, semper verum erit, ea omnia etiam instantia successiva temporis fluentis, quando in se ipsis sunt, cõexistere *toti æternitati*, licet non *totaliter* et *adaquate*. Sicut verum est omnia, quæ successive creantur, et in loco constituuntur, successive cõexistere præsentialiter secundum locum divinæ immensitati *toti*, quamvis non sint ubique, sicut est immensitas. 4.º Nec magis probat adversariorum doctrinam comparatio centri, cui omnia circumferentiæ puncta sint præsentia. Dicit enim mihi, quæso; quamvis verum sit, puncta omnia circumferentiæ, quando jam descripta hæc est, esse præsentia centro, sequiturne eadem esse præsentia, cum nondum datur circumferentia? 5.º Quid? quod interpretationem contrariam videntur manifeste excludere illa verba? *Quicquid igitur per totum decursum temporis agitur, divinus intellectus in tota sua æternitate intueitur quasi præsens: nec tamen quod quadam parte temporis agitur, semper fuit existens*. En hic negatur discrete semper fuisse existens id ipsum, quod in tota sua æternitate Deus intueitur quasi præsens. Quid hoc est nisi negare,

(1) 1.º *Contr. Gent.*, cap. 66, *Amplius, intelligere Dei...*

necesse esse, ut existat in tota sua æternitate id, quod in tota æternitate ut præsens videtur? Nihil ergo est in proposito testimonio S. Thomæ, quod doctrinæ nostræ non sit penitus conforme, vel contrariam contineat.

Et idem dici potest de quocumque alio loco, ubi hanc quæstionem tractat Angelicus, et similibus utitur loquendi formulis (1).

β) Illa etiam sunt loca, in quibus S. Doctor contrarius nobis videtur, cum scribit, futura Deum non cognoscere ut futura, sicut ea cognoscit intellectus creatus, sed ut *præsentia*, vel in sua *præsentialitate*: unde ordo cognitionis divine ad rem quamlibet est sicut ordo *præsentis* ad *præsens* (2).

Respondéo. Verum neque hæc multum urgent. Nam in modo loquendi S. Thomæ cognoscere futurum ut futurum idem valet, ac cognoscere illud ut contentum in suis causis, cognoscere vero futurum ut *præsens* est cognoscere illud, prout est in se, vel secundum esse proprium, quod habebit extra causas. *Futurum contingens*, inquit, *dupliciter potest considerari: uno modo, secundum quod est futurum; et sic nihil aliud est cognoscere futurum contingens, quam cognoscere causas ejus, secundum ordinem quem habent ad ipsum... Alio modo potest considerari contingens futurum ratione illius temporis, in quo futurum esse prædicatur: in quo quidem tempore futurum jam præsentialiter est, et per consequens determinatum ad unum. Utroque autem modo Deus de futuris contingentibus scientiam habet. Cum enim suæ cognitionis intuitio sit in momento æternitatis, omnibus temporis partibus videt ab æterno Deus rem secundum statum, quem habet in quolibet puncto temporis, ipse extra tempus existens. Et sic ab æterno videt Socratem sedere, non autem ut futurum sibi, qui est extra tempus, sed ut præsens, futurum autem respectu aliorum, quæ tempore præcedunt* (3). Et alibi: *Tunc aliquid cognoscitur, ut futurum est, quando inter cognitionem cognoscentis et rei eventum*

(1) Vide v. g. 1. p., quest. 86, art. 4: 1.º dist. 38, art. 5; de malo, quest. 16, art. 7.

(2) Vide 1. p., quest. 57, art. 3, corp.; de verit., quest. 2, art. 2; 1.º dist. 38, art. 5; de malo, quest. 16, art. 7; Quodlibet. 11, art. 3.

(3) S. Thom. Ad Hammalad., lib. 1, dist. 38, quest. 2, art. 1.

invenitur ordo præteriti ad futurum (1), nempe quando ita res cognoscitur, ut nondum prout est in se ipsa cernatur, sed ordo causarum ac dispositio ex quibus res erit; quo tantum modo v. g. præscit medicus mortem futuram, in quantum scit naturalia principia esse ordinata ad defectum mortis; et eodem modo astrologus dicitur præcognoscere futuras pluvias aut ventos (2). Item: *Contingens aliquid dupliciter potest considerari: uno modo in se ipso, secundum quod jam actu est; et sic non consideratur ut futurum, sed ut præsens, neque ut ad utrumlibet contingens, sed ut determinatum ad unum: et propter hoc sic infallibiliter subdī potest certe cognitioni, utpote sensui visus, sicut cum video Socratem sedere. Alio modo potest considerari contingens, ut est in sua causa, et sic consideratur ut futurum, et ut contingens nondum determinatum ad unum* (3).

Unde etiam S. Thomas non semel hæc duo invicem opponit, cognoscere aliquid ut futurum, et cognoscere ut est in se, dicens Deum intueri contingentia, prout sunt actu in suo esse, et non solum prout sunt futura et virtute in suis causis (4); et negat fieri posse, ut aliqua cognitio respiciens futura in ratione futuri, cognoscat ea in se ipsis (5); ex quo concludit nullam creaturam posse cognoscere futura in se ipsis, quia omnis cognitio creaturæ subjacet ordini temporis, utpote habens prius et posterius, et attingens objecta eo ordine, quo sunt in tempore (6).

Consentaneæ ad hæc docet Aquinas agendo de propheticiis revelationibus, quandoque futura revelari a Deo prophetis, secundum quod illa sunt actu in se ipsis pro tali tempore, et tunc cognitionem illam propheticam esse penitus infallibilem;

(1) *De Verit.*, quæst. 2, art. 12, corp. Cfr. ibid. ad 1.um, 3.um et 9.um; et art. 13, fin. corp.; et quæst. 12, art. 10, corp. et ad 7.um; 1.º dist. 38, art. 5, ad 3.um; 2.º 2.º, quæst. 171, art. 6, ad 2.um; et quæst. 174, art. 1, corp.; et ad 1.um; *Compend. Theolog.*, cap. 133, fin.; et cap. 134; 1 p., quæst. 57, art. 3.

(2) S. Thom. *de Verit.*, quæst. 12, art. 10, corp. Cfr. *Comp. Theolog.*, cap. 134.

(3) 1 p., quæst. 14, art. 13.

(4) *Compend. Theolog.*, cap. 133 vers. fin.

(5) *De malo*, quæst. 16, art. 7.

(6) *Ibid.*

quandoque autem solum revelari futura, prout continentur in ordine ac dispositione causarum, et tunc fieri posse, ut revelatio illa eventum non habeat, quia licet causæ sint dispositæ ad certum effectum, et ita videantur a propheta, possunt impediri divinitus, ne ponant illum, et sic si solum causarum ordinem ac dispositionem vidit propheta, potest contrarium evenire. Et hoc modo explicantur ab Angelico quædam prophetiæ comminatoriæ, quæ eventum non habuerunt (1).

Hisce pronotatis, plane vides, nihil probari contra nostram doctrinam, ex eo quod S. Thomas scribat Deum futura non cognoscere ut futura, sed ut præsentia sibi, vel in sua præsentialitate; quia nihil aliud significat hisce verbis S. Doctor, nisi quod Deus non videat futura, quatenus solummodo cognoscat, quod causæ dispositæ vel inclinatæ sunt ad certum effectum: quo modo etiam intellectus creatus potest futura cognoscere, saltem probabiliter, ut medicus mortem instantem, astrologus pluvias ac ventos; sed quod insuper videat futura in se ipsis, secundum quod actu sunt extra causas pro aliqua differentia temporis. Iterum ergo dicendum, S. Thomam per prædictum modum loquendi noluisse significare æternam futurorum Deo cœexistentiam secundum esse illorum reale ac proprium.

Confirmatur, quia sæpe S. Thomas particulam restringentem adhibet, dicens Deum videre futura quasi præsentia, vel ut præsentia (2).

Prob. 2.º Ipse Aquinas sæpe videtur excludere præsentiam realem futurorum ab æterno; præsentiam vero, quam adstruit, iis coloribus describit, qui omnino referant eam, quam vocavimus præsentiam objectivam in actu primo. *Aliquid potest dici præsens alicui, in quantum subjacet ejus conspectui, quod tamen distet ab eo secundum substantiam* (3).

(1) Vide S. Thom. 2.^a 2.º, quæst. 171, art. 6, ad 2.um; 3.^a *Contr. Gent.* cap. 154, circa med. Cfr. *de verit.*, quæst. 12, art. 10 corp.

(2) Vide 1 p., quæst. 14, art. 9, quæst. 57, art. 3; 1.º *Contr. Gent.*, cap. 66, *Amplius, intelligere...*; 4.º dist. 49, quæst. 2, art. 5; 1.º dist. 38, art. 5.

(3) S. Thom. 1 p., quæst. 8, art. 3, ad 2.um. Cfr. ibid. in corp.; et 3.^a dist. 24, quæst. 1, art. 2, solut. 3, ad 4.um

Et alibi: *Quidquid igitur, inquit, per totum decursum temporis agitur, divinus intellectus in tota sua aeternitate intuetur quasi praesens; nec tamen quod quadam parte temporis agitur, semper fuit existens* (1). Verba videntur manifesta, ut jam superius notabamus.

Idem manifestissime colligitur ex alio doctrinae capite, secundum quam licet *scientia Dei invariabilis sit et semper eodem modo, tamen dispositio, secundum quam res refertur ad Dei cognitionem invariabilem, non semper eodem modo se habet ad ipsam. Refertur enim res ad Dei cognitionem, secundum quod est in sua praesentialitate; praesentialitas autem rei non semper ei convenit* (2). Quid clarius? Similiter ex Angelico Deus praecessit mundum duratione, non temporis, sed aeternitatis (3). Quomodo autem id verum esse potest, si, ut docent adversarii, omnes res etiam temporales in aeternitate coexistunt Deo ab aeterno?

Præterea: *In se ipsis, .. futura cognosci non possunt nisi a Deo, cui etiam sunt praesentia, dum in cursu rerum sunt futura: in quantum ejus aeternus intuitus simul fertur supra temporis cursum, ut supra dictum est* (1 p., quaest. 14, art. 13), *cum de Dei scientia ageretur* (4). En quomodo explicat praesentiam eorum, *quae in cursu rerum sunt futura*. Quid est, quaeso, esse *futura in cursu rerum*, nisi nondum esse secundum esse reale? Et nihilominus haec ipsa dicuntur esse praesentia Deo cognoscenti, *quia ejus aeternus intuitus simul fertur supra temporis cursum*, vel ut magis declarat in loco, quem ipsemet ibidem allegat, *quia ejus intuitus fertur ab aeterno supra omnia, prout sunt in sua praesentialitate* (5). Nempe ab aeterno simul omnia attingit, prout sunt in se ipsis in tempore, vel quia omnia subduntur divino conspectui

(1) 1.^a *Contr. Gent.* cap. 66, *Amplius, intelligere...*

(2) *De verit.* quaest. 2, art. 13 fin. corp.; Cfr. 1.^a dist. 38, art. 5, ad 6.um; et *de verit.* quaest. 1, art. 5, ubi dicitur intellectus divinus ab aeterno adaequare potuisse his, quae ab aeterno non fuerunt, sed in tempore sunt facta.

(3) S. Thom., 1 p., quaest. 46, art. 1, ad 8.um; *de potent.*, quaest. 3, art. 17, ad 2.um

(4) 1 p., quaest. 86, art. 4.

(5) 1 p., quaest. 14, art. 13.

secundum sua praesentialitatem (1). Jam enim superius probavimus praesentialitatem rei, in modo loquendi S. Thomae, esse ipsum esse rei, prout est in se extra causas: tunc enim dici proprie solet res esse praesens, vel esse nunc, non vero fuisse, vel futura esse: et hanc esse significationem praesentialitatis patet insuper ex contextu (2). Item alibi docet non oportere creaturas ab aeterno ponere nisi in potentia (3); et creaturas ab aeterno non esse nisi in Deo (4); et rem, antequam sit, non habere esse nisi in causis suis (5); item rem, antequam esse habeat, nihil esse nisi forte in intellectu creantis, ubi non est creatura, sed creatrix essentia (6); et intellectum adaequari non solum his, quae actu sunt, sed etiam his, quae actu non sunt, praesertim intellectum divinum, cui idem est praeteritum et futurum (7).

Adde haec alia: *Dico igitur, quod intellectus divinus intuetur ab aeterno unumquodque contingentium, non solum prout est in suis causis, sed prout est in esse suo determinato; cum enim, re existente, ipsam rem videat, prout in suo esse determinato est, aliter cognosceret rem postquam est, quam antequam fiat, et sic ex eventibus rerum aliquid ejus accresceret cognitioni. Patet etiam, quod Deus ab aeterno non solum vidit ordinem sui ad rem, ex cujus potestate res erat futura (nempe non solum vidit rem in causa), sed ipsum esse rei intuebatur. Quod qualiter sit, evidenter docet Boetius in fine de Consolatione* (8). Omnis enim cognitio est secundum modum cognoscentis... Cum igitur Deus sit aeternus, oportet, quod cognitio ejus modum aeternitatis habeat, qui est esse totum simul sine successione. Unde sicut quamvis tempus sit successivum, tamen aeternitas ejus est praesens omnibus temporibus una et eadem, et individualis, ut nunc stans; ita et cognitio sua intuetur omnia temporalia, quamvis sibi

(1) *Ibid.*

(2) *Lege attente* 1 p., quaest. 14, art. 13.

(3) *De potent.*, quaest. 3, art. 17, ad 21.um

(4) 1 p., quaest. 20, art. 2, ad 2.um

(5) 1.^a dist. 38, art. 5.

(6) *De potent.*, quaest. 3, art. 5, ad 2.um

(7) *De verit.*, quaest. 1, art. 5, ad 11.um Cfr. in corpore.

(8) *Lib. 5*, pros. ultim.

succedentia, ut præsentia sibi, nec aliquid eorum est futurum respectu ipsius, sed unum respectu alterius: unde secundum Boetium melius dicitur, *providentia, quam prævidentia quia non quasi futurum, sed omnia ut præsentia uno intuitu procul videt, quasi ab æternitatis specula* (1), etc. Et ibidem inferius: *Deus non tantum cognoscit ea, quæ sunt nobis præsentia, sed quæ sunt nobis præterita et futura: supra quæ tamen omnia intuitus divinus cadit, secundum quod suis temporibus præsentia sunt: unde non sequitur, quod aliquam rem Deus quandoque sciat, quam aliquando nescivit* (2). Hic iterum vides sermonem esse de cognitione Dei, quæ res ut præsentes respiciat, præsentia tamen illa non refertur ad æternitatem, sed ad tempus, in quo res ipsæ peraguntur. Quod etiam docuit alibi Angelicus (3).

Insuper S. Thomas prædictam præsentiam diserte revocat alias ad ipsam Dei visionem: *Deus est omnino extra ordinem temporis, quasi in arce æternitatis constitutus, quæ est tota simul, cui subjacet totus temporis decursus secundum unum et simplicem ejus intuitum. Et ideo uno intuitu videt omnia, quæ aguntur secundum temporis decursum et unumquodque, secundum quod est in se ipso existens, non quasi sibi futurum quantum ad ejus intuitum, prout est in solo ordine causarum causarum, quamvis et ipsum ordinem causarum videat, sed omnino æternaliter, sic videt unumquodque eorum, quæ sunt in quocumque tempore, sicut oculus humanus videt Socratem sedere, in se ipso, non in causa sua* (4). Item: *Cognitio Dei, inquit, est elevata supra totum ordinem temporis, ita quod nulla pars temporis comparatur ad operationem divinam sub ratione præteriti vel futuri, vel totus decursus temporis, et ea quæ per totum tempus aguntur, præsentia et conformiter ejus aspectui subduntur. Et ejus simplex intuitus super omnia simul fertur, prout unumquodque est in suo tempore* (5).

(1) 1.º dist. 38, quæst. 1, art. 5 corp.

(2) 1.º dist. 38, art. 5, ad 7.um. Cf. ibid., ad 2.um et 3.um

(3) De malo, quæst. 16, art. 7 corp.; et Periherm. seu de Interpretat., lib. 1, lect. 14, paragr. f.

(4) Periherm., lib. 1, lect. 14, paragr. f.

(5) De malo, quæst. 16, art. 7.

In his aliisque similibus locis (1), S. Thomas non concludit cognitionem vel intuitum divinum in æternitate ex eo, quod res ab æterno existant in æternitate, seu sint realiter præsentes secundum esse proprium; sed e converso ex eo quod cognitio divina æternitate mensuretur, nec potest non ab æterno representare, quidquid in tempore representabit, quando in tempore in se ipso existet; concludit res esse ab æterno divino conspectui subjectas, et præsentes seu non futuras quoad ejus intuitum. Atqui hæc videntur præ se ferre præsentiam duntaxat objectivam in actu primo. Nam si S. Thomas admisisset actualem futurorum præsentiam in æternitate, evidens est nullam futuram esse necessitatem recurrendi ad æternum simplicem ac simultaneum intuitum omnium rerum, ut explicaretur Deum futura ab æterno cognoscere, antequam fiant. Etiam angelicus et humanus intellectus, qui non omnia simul, sed successive intelligunt, si ponantur esse ab æterno, et adesse pariter sibi præsens realiter objectum secundum suum esse reale coexistens in æternitate, profecto potuerunt tale objectum ab æterno cognoscere.

Idem demum constat ex comparationibus adhibitis a S. Doctore ad rem declarandam: *Secundum Philosophum in quarto Physicorum* (2), *secundum prius et posterius in magnitudine est prius et posterius in motu, et per consequens in tempore. Si ergo sint multi homines per viam aliquam transeuntes, quilibet eorum, qui sub ordine transeuntium continetur, habet cognitionem de præcedentibus et subsequentibus, in quantum sunt præcedentes et subsequentes, quod pertinet ad ordinem loci. Et ideo quilibet eorum videt eos, qui juxta se sunt, et alios eorum, qui præcedunt, eos autem, qui post se sunt, videre non potest. Si autem esset extra totum ordinem transeuntium, utpote in aliqua excelsa turri constitutus, unde posset totam viam videre, videret quidem simul omnes in via existentes, non sub ratione præcedentis et subsequentis, in comparatione scilicet*

(1) Vide de verit., quæst. 2, art. 12; quæst. 12, art. 10; 1 p., quæst. 14, art. 9; quæst. 57, art. 3; 1.º Contr. Gent., cap. 66, Amplius, intelligere...

(2) Text. comm. 100. Vide apud S. Thom., 4.º Physicor. lect. 17, paragr. c.

ad ejus intuitum; sed simul omnes videret, et quomodo unus eorum alium precedit. Quia igitur cognitio nostra cadit sub ordine temporis, vel per se vel per accidens... consequens est, quod sub ejus cognitione cadant res sub ratione presentis, præteriti et futuri... Et ideo præsentia cognoscit tamquam actu existentia... præterita autem cognoscit ut memorata, futura autem non cognoscit in se ipsis, quia nondum sunt. Sed Deus est omnino extra ordinem temporis, quasi in arce æternitatis constitutus, quæ est tota simul, cui subjacet totus temporis decursus secundum unum et simplicem ejus intuitum; et ideo uno intuitu videt omnia, quæ aguntur secundum temporis decursum, et unumquodque secundum quod est in se ipso existens, non quasi sibi futurum, quantum ad ejus intuitum... (1). Quam similitudinem satis aptam existimasse dicendum est S. Thomas, quippe qui eandem sæpè alias usurpavit ad eandem rem declarandam (2).

Jam vero, nisi male video, tota intentio Angelici hic est declarare, quomodo res, quæ nondum sunt, nec proinde præsentis esse possunt secundum esse reale æternitati, cognoscantur a Deo in æternitate. Et probò; quia ratiocinatio S. Thomæ in locis allegatis hæc est: Simili modo se habet prius et posterius secundum tempus, ac secundum magnitudinem vel locum. Atqui licet quæ sunt prius et posterius secundum locum, non possint videri ab eo, qui est in eodem loco, donec sint juxta seu præsentia secundum locum, possunt tamen videri simul, et quasi forent præsentia, quando adhuc sunt procul, ab eo, qui ex alta turri prospiciat. Ergo simili modo quamvis ea, quæ sunt posterius secundum tempus, seu futura, nondum in se ipsis videri possint ab eo, qui ordini temporis subjacet, nempe cum successione intelligendo res, prout contingunt; nihilominus ab eo, qui est in arce æternitatis constitutus, possunt etiam futura, quasi jam existerent, in se ipsis cognosci; seu jam futura pro illo præsentia sunt, non quidem secundum suum esse, sed quatenus jam patent oculis divinis, seu sunt intra spheram objecti

(1) Lib. 1.º *Periherm.* lect. 14, paragr. f, *Nam primo quidem...*

(2) Vide de malo, quæst. 16, art. 7, de verit., quæst. 2, art. 12; Quodlib. 11, art. 3; *Compens. Theolog.*, cap. 133 lin.

visionis æternæ. Legantur attente loca S. Thomæ, et videbitur profecto, hanc esse illius ratiocinationem. Atqui totus hic discursus manifeste excludit doctrinam adversariorum, nostram vero supponit. Ergo...

Confirmatur 1.º Quia intentio S. Doctoris erat asserere, atque explicare respectu divinæ cognitionis id ipsum, quod in nullo creato intellectu locum habere potest, quod in nullo creato intellectu locum habere potest, est videre res, quando nondum sunt, quando nondum cœexistunt videnti, quando nondum præsentis sunt secundum esse reale. Ergo hoc ipsum, quod creaturis negatur, asseritur Deo a S. Thoma. Quod si mens ipsius fuisset docere, res ab æterno esse Deo realiter præsentis seu cœexistere secundum suum esse physicum, nihil peculiare concederet Deo in modo cognoscendi, quod non reperitur in omni creato intellectu. Commune quippe est omni creato intellectui cognoscere sibi præsentia.

Confirmatur 2.º ex similitudine illa ab Aquinate adhibita ad suæ doctrinæ declarationem: *Sint quinque homines inquit, qui successive in quinque boris quinque contingentia facta videant. Possunt ego dicere, quod isti quinque vident hic contingentia succedentia præsentialiter. Si autem poneretur, quod isti quinque actus cognoscendum essent actus unus, posset dici, quod una cognitio esset præsentialiter de omnibus illis cognitibus successive. Cum ergo Deus uno æterno intuitu, non successive, omnia tempora videat, omnia contingentia in temporibus diversis ab æterno præsentialiter videt, non tantum ut habentia esse in cognitione sua (1). Hic etiam, ut vides, problema solvendum ac declarandum hoc erat, quomodo res, quæ successive erunt, cognosci simul possint ab æterno. Solvitur autem, non dicendo res ipsas secundum esse reale cœexistere simul in æternitate, sed dicendo illas apprehendi ab actu simplicissimo et æterno intuitionis, qui in sua simplicitate æquivalet totidem actibus successive terminatis ad res in ipso tempore, quando res in se ipsis successive existunt.*

(1) 1.º dist. 38, art. 5.